

Onheilig

Roos van Rijswijk

Onheilig

Amsterdam · Antwerpen
Em. Querido's Uitgeverij BV
2016

Copyright © 2016 Roos van Rijswijk
Voor overname kunt u zich wenden tot Em. Querido's
Uitgeverij BV, Spui 10, 1012 WZ Amsterdam.

Omslag Irwan Droog
Omslagbeeld Getty Images
Foto auteur Irwan Droog

ISBN 978 90 214 0166 9 / NUR 301
www.querido.nl
www.roosvanrijswijk.nl

Leeg, mijn huis voelt leeg, of misschien ben ik het zelf, want hier is niets veranderd. En dat terwijl ik steeds voller word, een lijf gevuld met zwarte stippen, hoewel ik niet zeker weet of die erbij komen of dat die stippen andere dingen opeten. Ik probeer de gezwollen toe te spreken 's nachts, ik zeg: kunnen jullie niet gewoon naast wat er al was bestaan, naast mijn ingewanden, mijn botten, ik draag jullie, jullie zijn mij, ik ben jullie. Waarom dat eindige, bedoel ik. Maar tijdens het preken tegen mijn lijf dwaal ik af. Of ik val in slaap, op slechte dagen val ik in slaap. Later worden dat de goede dagen, later is over een maand, twee maanden, wie zal het zeggen.

Ik woon niet hoog genoeg om me uit het raam te laten vallen. Zelfs als ik uit het zolderraam op het dak klim is de val te kort om zeker te weten dat ik doodga. Er zouden ongezonde ledematen knakken en ze zouden me in het ziekenhuis in leven houden terwijl dat geen zin heeft omdat het toch allemaal zal stoppen, ze zouden op de gebroken botten dingen zien zitten

die er niet horen, het is walgelijk, ik ben de ziekte. Die ben ik altijd al geweest, in zekere zin, het zit in je DNA zei de arts, maar ze zei ook dat mijn levensstijl me niet geholpen heeft. Ze zei dat alsof het een keuze was, zoals sommige mensen zich identificeren met hun motor, of met het feit dat ze veel sporten, zoals de naturisten die in mijn jeugd ook de hele tijd verkondigden dat ze het liefst vrij waren.

Dat is een naturist, zei mijn vader over een van zijn werknemers, die gaat in het weekend in zijn blootje badmintonnen. Een levensstijl dus, ik was iemand met een levensstijl.

*

Bij alles wat ik zie denk ik dat het misschien wel de laatste keer is dat ik het zie. Feit is dat die dingen er hetzelfde uitzien als ze eruitzagen voordat het de laatste keer was, en ook dat al die laatste keren nog weken (maanden? jaren?) verder kunnen liggen. Zomerregen, rode auto's, het wuivende park, een onooglijk klein hondje met een jasje aan. Gisteren slenterde er een uitgeblust straatorkest onder mijn raam langs, de instrumenten sleepten bijna over de grond en de muzikanten zeiden helemaal niets, ze waren van de metro onderweg naar de markt en natuurlijk regende het, de zomer is herfstig. Mijn sigaret was bijna op en ik stak er nog een aan om ze na te kijken, en aan

de overkant van mijn straat stonden twee jongens in de keuken, een zwarte en een witte. Ze zwaaiden naar me, want dat doen we altijd. Het zijn studenten of jonge vrienden die ik in het wild niet zou herkennen omdat ze in dat raam horen, in het gele licht van hun keuken, en ik hoor in mijn raamkozijn met een sigaret tussen mijn vingers. Soms krijgen zij mijn kranten, de donkere jongen komt ze me dan brengen. Een aai over zijn bol wil ik hem geven, hij zegt u en mevrouw. Ik durf hem niet te vragen waar hij vandaan komt; Miguel haatte het als mensen dat deden, nog meer dan wanneer hij in de stad voor toerist gehouden werd. *I am not a tourist, I live here.*

Ik moet er niet aan denken dat alle laatste keren nog dagen, weken of maanden verder liggen. Kan het niet gewoon klaar zijn?

*

‘U heeft kinderen,’ zei de arts.

‘Ja.’

Ik weet niet of mijn leven begon of eindigde toen Miguel kwam, ik neig naar dat laatste. Het eindigde toen ik doorhad dat hij zou komen, toen het te laat was om hem tegen te houden. Het enige onverwachte wat die jongen ooit gedaan heeft, op zijn plotselinge verhuizing naar nota bene Duitsland na, is geboren worden op de wc van de Bijenkorf. Zo banaal dat

je het niet verzinnen kunt, ik zocht een angoratrui en kreeg ineens ontzettende kramp.

Toen kwam Miguel. Zijn naam kreeg hij pas een paar dagen later, op de dag dat Alfons hem aangaf op het gemeentehuis. Doe maar wat, had ik gezegd, in de volle overtuiging dat ik later nog wel eens van dat kind zou gaan houden.

Miguel. Alfons had hem de voornaam van zijn verwekker gegeven. Het is mijn zoon niet, zei hij, laten we de schijn niet ophouden. Hij nam een paar dagen vrij aangezien hij toch de directeur was, aande de zwarte haren van het jongetje, wist precies wanneer Miguel moest drinken. Liet me steeds die vingertjes en teentjes zien. 'Jongen toch, jongen toch,' mompelde hij soms boven de wieg, alsof Miguel zich enorm in de nesten gewerkt had. We stuurden geen geboortekaartjes.

Elke keer als ik mijn zoon zie verbaast het me hoe oud hij is geworden. Als ik over hem droom, droom ik hem klein, een kleuter of een jongen van een jaar of tien. Soms is hij zeventien en nog net niet het huis uit.

Dan komt hij langs, in het echt, ik ben wakker, en heeft hij grijze haren door het zwart heen, stoppels, lijntjes in zijn gezicht. Hij wil me geen foto geven omdat hij bang is dat er iets van hem achterblijft in dit huis, en omdat hij niet voor zich wil zien dat ik naar

die foto kijk; hij hoeft dat niet te zeggen, ik weet dat, ik ben zijn moeder.

Ik ben je moeder, zeg ik tegen hem. Laat me niet alleen. Hij zegt: je hebt toch burens, vrienden, je zus, Leendert. Ik zeg: er is niemand. Hij zwijgt. Vraagt al lang niet meer om geld. De laatste keer dat ik mijn zoon zag is meer dan twee jaar geleden.

*

Ik heb aan Jacoba gevraagd of ik álles op moet schrijven. Ze zei: alleen wat je wilt. Ik zei: ik wil helemaal niks meer.

Zij: waarom maak je er dan geen eind aan, dat heb je vaak genoeg geprobeerd en dood ga je toch.

Dat komt nog wel.

Ze is erg begripvol, hard ook, gevormd door haar vak. Jaar in, jaar uit praat ze met mensen die aan het sterven zijn. Mij verzocht ze te gaan schrijven. Niet om vrede te krijgen met mijn sterfelijkheid, dat zit wel goed, maar om te ontdekken waarom ik ondanks alles toch tegenover haar op die stoel zit. Als je er geen eind aan maakt, kun je net zo goed andere dingen doen. Ze hoeft het niet te lezen, zegt ze, ik moet het voor mezelf doen. Sterven terwijl ik wacht. Toen ze zei dat ik het voor mezelf moest doen en daaraan toevoegde dat dat ook wel eens mocht, iets alleen voor mij, moest ik huilen en Jacoba dacht waarschijnlijk dat dat was om-

dat ik me erkend voelde. Als je stervende mensen begeleidt moet je soms over je principes heen stappen, moet ze gedacht hebben, en ze schoof die van haar opzij om te doen alsof ze vond dat ik een nobel mens geweest ben. Wat heeft het voor zin een halfdode de les te lezen?

Het schrijven is vervreemdend, of eigenlijk vooral het teruglezen, alsof ik brieven lees van een ander, iemand die sterft – brieven zonder aanhef, aan niemand geschreven. Aan wie kan ik schrijven?

*

De halfdoden. Er zijn praatgroepen voor mensen die met één been in het graf staan, zodat ze samen naar hun einde toe kunnen schemeren. Dat zijn de mensen die in de supermarkt een doos eieren pakken en denken aan de levens die er met eieren verloren gaan, of aan hoe ze vroeger eieren zochten in de tuin van hun ouders. Het zijn mensen met een vroeger dat opeens zonovertogen is, maar vol gemiste kansen. Ik schemer liever alleen. Als ik in de supermarkt sta denk ik wel: het is vreemd dat het niet aan me te zien is. Maar wat als het wél aan me te zien was?

*

Leendert liet zijn handen hangen, in een ervan zat mijn pakje nog. Hij keek me aan en zag niets bijzonders en toen keek hij achter me, naar de steile smalle trap waar er nog twee van zijn voor je mijn huis bereikt. Boven ons rolden de kinderen van de burens over de grond, achter Leendert rammelden fietsen langs.

Ik heb Leendert, die me sinds mensenheugenis mijn pakjes brengt, en Jacoba, die me laat schrijven.

Leendert omhelsde me met het spul nog steeds in zijn hand en ik moet geritseld hebben als een bos droge takken. Zijn ogen spiegelden en zijn verbeterde kop werd verbeterder en daarna zei hij: kut met peren, kankerzooi. Hij sloeg zijn hand voor zijn mond. Ja, zei ik, kanker. De stipjes in mijn lichaam trilden van plezier, ze horen nog steeds niet bij mij, terwijl ik ze zelf aanmaak. Deze is gratis, zei Leendert en hij drukte het pakje in mijn hand en legde zijn hand op die van mij en hij liep zomaar weg, bleef niet zoals we dat graag doen nog iets drinken om te praten over de krant, de tv, de stad, de kinderen.

Ik rookte alles in twee dagen op, alleen maar roken, water, wijn en slapen. Ik schreef niks maar tekende een enorme vis op de muur boven mijn bed, met watervast stift, hij is heel gedetailleerd, vroeger wilde ik naar de kunstacademie maar dat mocht niet, natuurlijk niet. Er zat een idee achter die vis, iets met ademen geloof ik, het was vreselijk logisch.

*

Jacoba,

Het is bijzonder dat alles nog lijkt te werken, behalve dat ik af en toe verschrikkelijk moe ben, of een beetje kortademig, soms zeurt er iets in mijn bekken. Ik kan nog klaarkomen. Ik schrijf dit op en voel me direct smerig, daarom zeg ik het niet als ik bij je ben. Je zult vreemdere dingen horen, daar niet van, maar ergens dringt het beeld van mijn oude tantes op familiedagen zich aan me op, dames met kant langs hun lellende halzen en lippenstift in de plooiën rond hun mond, vlekken van de rode wijn op hun tanden, een adem die ruikt naar douchegordijn en alcohol. Vieze grapjes die pas afschuwelijk worden bij gratie van de gore lach die erachteraan knarst. Jij hebt appelwangen en drie frisse kinderen.

Je vraagt hoe het gaat met schrijven en ik zeg: dat gaat goed. Dan praten we over praktische zaken zoals: wanneer regel je je eigen crematie?

Jij ziet eruit als een christen, maar ik wil je niet naar je God vragen.

De laatste keer dat ik seks heb gehad zal voorgoed de laatste keer zijn en het was net zo ongeïnspireerd als de eerste keer, maar dan in de wetenschap dat het

beter kan. Mijn eerste en enige internetdate, een tip van Leendert. Een site voor hoogopgeleiden. Ik loog: kunstgeschiedenis. Gebruikte een foto van mezelf en niet van een jonge blom, zoals Leendert suggereerde, ik was het met een mooie rode jurk aan en haar tot mijn borsten, die verdomde borsten. Die foto maakte mijn zus op een dag vol zon, we aten koude pannenkoeken aan de Amstel, maar dat zette ik er niet bij.

We dronken wijn en bier en aten op Gerards initiatief in een restaurant aan het Museumplein, vlak bij de kunst waar we allebei niet over spraken, leugenaars, we neukten bij mij.

Ik veranderde mijn e-mailadres en mijn telefoonnummer en was als de dood dat hij op een dag onder mijn raam zou staan en ik was beledigd toen dat niet zo was.

De ziekte was er nog niet. Als ik had geweten dat-ie eraan kwam had ik het nog tien keer gedaan, met tien verschillende mannen en minstens één vrouw, al dan niet tegelijkertijd. Waar was ik mee bezig toen ik jong was? Niet met de juiste dingen, dunkt me, ik dacht: het komt nog wel. Die baan. Die twee mannen tegelijk. Die vrouw. Ook toen stond ik al voor een open raam rook langs mijn gezicht te blazen, zoals ze in films doen. 'Je had ballerina moeten worden,' zei Alfons; hij vond mijn houding mooi, mijn silhouet te-

gen de zon, in dat raam. Voor ballerina was het zelfs toen al te laat. Bovendien kan er net een walsje vanaf bij mij, mijn ware talent is klaarblijkelijk dat raam.

Ik kijk in bed naar porno en probeer niet aan mijn botten, longen, borsten, ingewanden te denken. Zo nat als vroeger word ik niet meer, als je dat wilt weten, Jacoba, jij zit nog in je vruchtbare jaren, dan gaat het anders. Het lekt niet meer mijn broekje door, de lakens in, maar het glijdt genoeg. De filmpjes waarin je ziet dat de vrouw nat is zijn het best, daar kun je tegenwoordig gewoon naar zoeken.

Vroeger was het leven overzichtelijker en rustiger – zonder internet, honderd tv-zenders, mobieltjes – maar terug zou ik niet willen.

*

Ik heb nog nooit een verjaardag overgeslagen, nog nooit een kerst, nog nooit een sinterklaasfeest. Als kind, gisteren, waren er doorwaakte nachten en steeds nieuwe verlanglijstjes. Als volwassene maakte ik plannen voor het feest. (Dat voelt veel langer geleden – wat ben ik nu dan? Alleen die schim misschien.) Boodschappenlijsten vol wijn en hapjes. Radijsjes en wortel in dipsaus toen ik twintig werd, kaviaar op mijn vijftigste. Altijd goede wijn en Leenderts weed tot er iets van vreugde loskwam. De gasten verzamelde ik

gaandeweg: Leendert, natuurlijk, mijn zuster die altijd voor negenen vertrok, oude zakenrelaties van Alfons, mensen die ik niet zou missen als ze er niet meer waren.

Je schrikt, Jacoba, je hebt al vaker gevraagd of ik geen vrienden heb. Nee, niet echt, niet in de gebruikelijke zin van het woord. Zo nu en dan tref ik een bekende, we drinken, de wegen scheiden. Ze hebben me teleurgesteld, de mensen, ze zijn zo makkelijk te categoriseren. Kouwe kak, intellectueel uit onvermogen, arme luis, kortzichtige oen, vroeger had je de zuilen, nu de types. Mensen vragen geld, mensen bemoeien zich met je, ze vragen naar je slechte gewoontes en je kind, ze stinken bovendien. Nee, Jacoba, jij niet. Jij ruikt naar wasverzachter. Alfons had vrienden, vale mannen die bleek bij hem afstaken. Ik herinner me een paar van die vrienden als één persoon; een man met een kin die te ver naar achter staat, een onmodieus ringbaardje om dat te verdoezelen, een iets te hoge stem. Herman. Jan. Rob.

Vooruit: Leendert zou ik missen als hij stierf, Leendert zal mij missen als ik er niet meer ben. Een eerlijke kerel.

Leendert zegt: ik verkoop chique plantjes. Hij levert ze af bij mensen die zich te goed voelen om een coffeeshop binnen te lopen. Zijn woorden. Hij ziet zijn klanten graag blozen, wil ze laten voelen dat er verschil is.

‘Nu verkoop ik plantjes, vroeger moest ik ze tussen de straattegels vandaan kluiven om aan m’n vreten te komen.’

Zijn gouden tanden zijn mat en die tanden zijn ook z’n pensioen. Toen ik hem honderd jaar geleden vroeg of hij wel op vakantie kon lachte hij schamper – natuurlijk kon dat. Suriname, Ibiza. Ik wilde een reisje voor hem betalen, maar zweeg in de wetenschap dat hij weg kon. Toch is dat verschil niet uit te wissen.

Voor Miguels verjaardagen zette ik ’s nachts speurtochten uit met stoepkrijt, want dat kind was de zomer, het regende nooit op zijn verjaardag. Ik maakte cassettebandjes met muziek die kinderen leuk vonden en waar ik ook mee kon leven. Klezmer, vrolijke klarinetten, jazz, De Dijk. Hij had niet veel vriendjes, die jongen, dat zei ik hem de laatste keer dat ik hem zag, en hij zei: ik had wel vriendjes, maar ze mochten niet bij me komen door mijn moeder en haar slechte gewoontes. Ik weet niet wat meer pijn doet: het feit dat mijn zoon tegen me liegt, of dat hij dat doet om me pijn te doen.

Jacoba, het maken van crematieplannen stel ik uit. Het kan ook nog als ik me echt slecht ga voelen, dan dicteer ik namen aan jou en zeg ik tegen iemand dat ze Brel moeten draaien, of Shaffy, Brahms, of ze zoeken het maar uit. Dood is dood, zei ik laatst tegen je

en je knipperde niet eens met je ogen. Jij gaat vast naar de hemel en in jouw wereld wordt mijn ziel na mijn heengaan naar het middelpunt van de aarde gezogen, of een andere hel in.

Wat is de hel, Jacoba? Ik denk dat de hel is voor altijd moeten voelen hoe je alles gemist hebt. Het constante geluid van kinderen in doodsangst, de immer aanwezige geur van mandarijnen, nergens wijn, nergens weed, en elk kwartier het stokje van een goedkope ijslolly moeten likken.

*

Een aangenaam warme dag vandaag, geen wolken, veel zon, de hele stad vouwde zich om de terrassen heen. Op de Nieuwmarkt werd ik moe van het slenteren. Ik heb naast een terras staan wachten tot er een stoel vrij was, om aan te schuiven bij een andere eenzame terrasganger.

Al die naakte huid, zo mooi, jonge huid, oude huid, gebitten die bloot gelachen worden – geel, wit, incompleet. De moeders en dochters en vaders en zoons, de vrienden, al die vrienden, een stad bevolkt door vrienden. Zorgeloos, zo op het eerste gezicht, en verder dan dat wens ik niet meer te kijken.

In de jaren zeventig stonden mijn vrienden hier, of mijn kennissen, de mensen die ik tegenkwam op dagen als deze. Mensen, meisjes die op mij leken, be-

stormden pleinen, bezetten panden, hielden leuzen in de lucht omdat ze tegen waren, tegen de bom, tegen de metro die ze tien jaar later naar hun werk namen. Ik zei: je stopt een bom niet door eronder te gaan staan als hij dreigt te vallen. Dat was niet waar, dat wist ik, maar ik wist zo veel ook niet en dat was het probleem. Ik wist niet wat ik kon doen, vanuit dat grote huis met die marmeren schouwen, of bijdragen niet hetzelfde was als muntjes strooien naar het plebs, ik zou nooit begrijpen wat ze doormaakten. Weten of ik het goede deed. Of het zin had. Of het me kon schelen. *No future*. Nou en.

Jacoba, heeft jouw zoete geest je wel eens naar oorlog doen verlangen?

De oorlog waar moeder getikt uit was gekomen. Als het oorlog wordt, dacht ik, en ik schaamde me, is het tenminste duidelijk. De bezetter heeft ongelijk. Het voedsel is op het platteland. We hebben allemaal honger en iets om voor te strijden.

Toen ik vader aan het eind van zijn leven vroeg wat hij in de oorlog gedaan had, zei hij: niks. Ik werkte. Ik wachtte.

Miguel zag eruit alsof hij dagelijks tegen de bom stond te roepen en hem als het moest met blote handen terug zou gooien, maar er was geen bom. Hij droeg dezelfde jassen als mijn vrienden eeuwen eerder, maar hij had een dak boven zijn hoofd, net als ik. Hij wilde vechten maar alles was goed.

De vrouw met wie ik aan tafel zat dronk koffie en ik dronk wijn, dat kon best, om ons heen zaten toeristen aan het bier. Pas na twee glazen kwam ik erachter dat er onder onze tafel, we hadden nog geen woord gesproken, een hondje lag.

‘Hoe heet het hondje?’

‘*I don't understand.*’

‘*Are you travelling alone?*’

‘*Yes, I am. For the freedom. I love this city.*’

Ze vroeg een sigaret. De Italiaanse en ik rookten samen, we zeiden niets meer en ik wilde naar haar kijken, ik probeerde naar haar te kijken. Ze was ongeveer even oud als ik, bruiner, vitaler. Geen regelmatige roker. Gemakkelijke schoenen. Tussen haar borsten hingen rimpels en een ketting waarvan de hanger verdween in het vlees. Ze leek gelukkig. De hond gaapte.

De zon werd feller en alles was zo helder en waar, de steel van het wijnglas in mijn hand, de lucht van de markt, het tik-tik-tik van losse spaken, de mensen die nu andere mensen dan vroeger zijn maar verder precies hetzelfde.

Jacoba. Als ik toch niet aan het sterven was.

*

Te laat met het betalen van de waterrekening. Incassokosten van veertig euro omdat er iemand op een extra

knop heeft moeten drukken – dat zijn het toch, knoppen? Handwerk komt er niet meer aan te pas. Ik zie nog de meisjes van mijn vader brieven sturen; in één keer foutloos typen, ik kon dat niet. Ik kan die veertig euro best betalen, als het er vierhonderd waren had ik er ook niet wakker van hoeven liggen – ik vertelde jou over de erfenissen van mijn vader en Alfons en jij deed je best om het niet oneerlijk te vinden, Jacoba, wat ik waardeer. En toch, ik ben net opgestaan uit bed met een zweetaanval waarvan ik eerst dacht dat het de kanker was, maar toen wist: die aanmaning. Wat je van veertig euro kunt doen. Bijna acht pakjes sigaretten kopen. Uit eten gaan in een goedkoop restaurant of, als je wat meer aan de prijs gaat zitten, een hoofdgerecht bestellen in een keurige zaak. Vier keer naar de film. Twee keer als je iemand meeneemt, ik dacht daaraan en toen gelijk aan Leendert, misschien zal ik hem eens meevragen voor ik sterf, of is dat juist wreed, even lekker de banden aanhalen nu het al bijna te laat is.

Te laat, te laat, te laat, ik ben altijd te laat.

De arts: u bent te laat. Hoe is het mogelijk dat u hier zo lang mee heeft rondgelopen, heeft u geen klachten gehad?

Ik zei tegen de arts: ik heb altijd klachten, ik heb pijn in mijn armen en benen en een spastische darm en in de winter krijg ik eczeem, bij vochtig weer trekken mijn vingers en sinds de overgang ontkalken